

– систематизувати свідчення про визначення поняття «системне недорозвиття мови», обґрунтувати і довести положення про те, що системне недорозвиття мови є окремою групою порушень, яка доповнює і розширює межі психолого-педагогічної класифікації порушень мови.

Основою на проведених дослідженнях автор визначає системне недорозвиття мови (СНР) як різноманітні складні мовні порушення, при яких порушено формування всіх компонентів мовної системи, які стосуються до її звукової і смислової сторони при супутніх порушеннях розвитку, які обумовлені порушеннями інтелектуального розвитку або призводять до його порушення.

При СНР інтелектуальне розвитку має або отримує постійні ознаки порушення (ЗПР, умствена відсталість), що ускладнює, а іноді робить неможливим нормальне мовне розвитку. Тому, порушення мовного розвитку, за типом системного недорозвиття мови, можна розглядати в випадках його обумовленості порушеннями інтелектуального розвитку (ЗПР, умствена відсталість), порушеннями слуху (глухота), порушеннями опорно-двигального апарату (ДЦП), комплексними порушеннями розвитку, важкими порушеннями мови (алалія, афазія, дизартрія), в випадках, коли вони призводять до порушенням інтелектуального розвитку.

Ключові слова: мовна система, мовна діяльність, функціональна система мови і мови, загальне недорозвиття мови, системне недорозвиття мови, умствена відсталість, умствено відсталі діти, порушення інтелектуального розвитку, порушення психофізичного розвитку, логокорекційна робота.

Boryak O.V. On the problem of the definition of the systematic speech underdevelopment

The article raises the problem of expediency use of logopedic terminology when determine disorders speech development in children with developmental needs (mentally retarded children). The purpose of the article is to systematize information about the concept definition of "systematic speech underdevelopment", to justify and prove the fact that the systematic speech underdevelopment is a separate group of disorders which complements and expands the boundaries of psycho-pedagogical classification of speech disorders.

Based on conducted researches the author defines systemic speech underdevelopment (SSU) as complicated speech disorders in which the formation of all system speech components is disrupted and these components relate to its sound and meaningful aspects during disorders development which are caused by the intellectual development disorders or lead to its disorders.

Under SSU the intellectual development has or acquires permanent features of disorders (CRA, mental retardation) that complicates and sometimes makes impossible the normal speech development. Therefore, the speech development disorder by the type of speech systemic underdevelopment can be considered in cases of its conditionality by intellectual disabilities (mental retardation), hearing disorder (deafness), disorders of the musculoskeletal system (cerebral palsy), complex developmental disorders, severe speech disorders (alalia, aphasia, dysarthria) in cases when they lead to intellectual development disorders.

Keywords: speech system, speech activity, a functional system of speech and language, general underdevelopment of speech, systemic speech underdevelopment, mental retardation, mentally retarded children, intellectual disabilities, mental and physical development disorders, logocorrectional work.

Стаття надійшла до редакції 13.05.2015 р.

Статтю прийнято до друку 18.05.2015 р.

Рецензент: д.п.н., проф. Шеремет М.К.

УДК:376.36:81.23

Вознюк Л.М.

ВИВЧЕННЯ СЕНСОРНОГО КОМПОНЕНТА ЯК ОСНОВИ ДО ОВОЛОДІННЯ ГРАФО-МОТОРНИМИ НАВИЧКАМИ У ДОШКІЛЬНИКІВ З ДЦП

У статті висвітлено особливості формування графо-моторних навичок як підготовчого і основного етапу до оволодіння процесом письма дітьми з ДЦП, що складає вагому проблему для залучення їх у загальноосвітній навчальний простір. Описано результати вивчення сенсорного компонента дошкільників з церебральною патологією як орієнтовної основи формування графо-моторних навичок. Наголошується на необхідності врахування принципу усвідомленого навчання даної навички та принципу єдності діагностики і корекції. Переважна більшість дітей з ДЦП в силу різних обставин не може отримувати якісні освітні послуги з дошкільної освіти, а також не може скористатися розробками звичайних зошитів-прописів з друкованою основою, адже такі посібники є всього лиш графічною продукцією, яка не зважає на компенсаторні можливості організму дітей дошкільного віку та не базується на міжаналізаторній взаємодії. Стаття наголошує на необхідності створення спеціальних посібників, якими могли б вчасно скористатись батьки та фахівці в сімейно-центрованій освітній моделі.

Ключові слова: дитячий церебральний параліч, графо-моторні навички, сенсорний компонент, зорово-моторна координація, оптико-просторове сприйняття, міжаналізаторна взаємодія, принцип усвідомленого навчання, сімейно-центрована освітня модель.

Спостереження за дітьми з ДЦП можуть викликати у людей, не пов'язаних зі спеціальною освітою, подвійні почуття: про дитину із легким ступенем захворювання складається враження, що вона не потребує особливого навчання та виховання, проте дитина з важким ступенем цієї ж патології викликає жалість і думки про те, що навчати її – марна справа. Однак, лише відповідні фахівці (медики,

вчителі-логопеди, вчителі-дефектологи, практичні психологи) знають, яке велике значення для вказаної категорії дошкільників має своєчасне надання комплексної психолого-медико-педагогічної допомоги, яка покращить їх психофізичний стан, зокрема психомоторні, мовленнєві функції, підготує до самостійного життя, ліквідує комплекс неповноцінності, забезпечить соціальну адаптацію та життєдіяльність у цілому [8, с.332].

Підготовчим етапом навчання письму для дітей з церебральною патологією слугують графічні навички - певні звичні положення і рухи пишучої руки, що дозволяють зображати письмові знаки та їх з'єднання [2, с. 3]. Вони ж у свою чергу є і провідним елементом образотворчої діяльності.

Як правило, порушення формування зображувальної діяльності у дітей, які страждають різними формами дитячого церебрального паралічу (ДЦП), неспроможність оволодіння графо-моторними навичками пов'язані з руховими, сенсорними та інтелектуальними розладами. Тому особливості корекційного навчання таких дітей повинні визначатись структурою їх провідного порушення, вторинно пов'язаними з ним відхиленнями в розвитку а також збереженістю функцій і компенсаторними можливостями, психо-емоційним станом (О.М. Мастюкова, В.Ю. Мартинюк, С.М. Зінченко, М.К.Шеремет, Л.С. Вавіна, В.М. Синьов, В. І. Бондар, А.Г. Шевцов та ін..).

У дітей з ДЦП (при всіх формах) відзначається порушення рухової функції рук, що супроводжується певною важкістю стану артикуляційної моторики та психіки. Про наявність значних труднощів у дітей з ДЦП у процесі формування графо-моторних навичок, особливо тонких диференційованих рухів а також недостатності зорово-моторної координації та оптико-просторового сприйняття свідчать праці Р.Д. Бабенкової, О.М. Мастюкової, І. Ю. Левченко, Т. С. Комарової, Г.В.Кузнецової, О.В. Чеботарьової, Ю. О. Ляного, Н.В. Кукси тощо. [5, с.185; 4, с.62]. Несформованість процесу письма у дітей з ДЦП у всіх його проявах складає вагому проблему для залучення їх у загальноосвітній навчальний простір (Н. Т. Павловська, О. В. Чеботарьова) [7, с. 296].

Окрему проблему складає ситуація, що переважна більшість дітей з ДЦП в силу різних обставин не може отримувати якісні освітні послуги з дошкільної освіти, а скористатися пропонованими розробками зошитів-прописів з друкованою основою (автори В. Федієнко, Ю. Волкова, Л. Бондаренко, І.Рубаха, Л. Витовтова тощо) діти зі складними порушеннями психофізичного розвитку не можуть, оскільки такі посібники є всього лиш графічною продукцією, яка не зважає на компенсаторні можливості організму дітей дошкільного віку та не базується на міжаналізаторній взаємодії.

Отже, розробки, якими могли б вчасно скористатись батьки в домашніх умовах, зважаючи на сензитивний вік, на сьогодні є відсутні. Їх немає, як і нема державних програм по наданню послуг з дошкільної освіти за індивідуальною формою навчання, так як це є у системі шкільної освіти. Відтак, діти втрачають сензитивний вік, а потрапляючи в шкільний простір, неспроможні оволодіти шкільною програмою, оскільки не мають відповідної підготовчої бази з дошкілля (свідчення педагогів Рожищенського навчально-реабілітаційного центру для дітей з порушеннями опорно-рухового апарату, Потіївської спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату для дітей з порушеннями опорно-рухового апарату, Луцького навчально-реабілітаційного центру тощо).

Г.В. Кузнецовою (на основі методики Т.С. Комарової) було розроблено систему вивчення графо-моторних навичок у дошкільників з ДЦП, представлено методику навчання поетапного малювання дітей даної нозології щодо трьох груп таких навичок: навички та вміння володіння інструментом; навички, пов'язані з виробленням якості руху, від якого залежить якість ліній і розфарбування малюнка; навички та вміння, що забезпечують передачу просторових властивостей предметів (форми, будови, величини, пропорції). Автор за висновками власних досліджень наголошує, що процес створення зображення потребує від дитини, з однієї сторони, *чіткого уявлення про зображуваний об'єкт* і його якості, а з іншої сторони - *уміння виражати ці уявлення в графічній формі на папері*, для чого необхідним є підпорядкування *руху руки завданню зображення*. [4, с.60]. В цьому сенсі надважливим для педагогів та батьків є розуміння того, що ДЦП - це не стільки нездатність рухатися взагалі, скільки нездатність довільно управляти процесом м'язового руху. Для вирішення першого завдання – *чіткого уявлення про зображуваний об'єкт і його якості* необхідною є ретельна *організація сприйняття* дітей з метою формування потрібних уявлень, а для вирішення другого - *уміння виражати ці уявлення в графічній формі на папері* необхідно *розвивати рухи руки і формувати графічні навички і вміння* [3, с. 64]. Проте

недостатньо висвітленими Г.В. Кузнецовою залишались питання індивідуального і диференційованого підходу до корекційно-педагогічної роботи, використання спеціальних методів і прийомів навчання графічної діяльності а також не були представлені критерії оцінки для визначення рівня сформованості і відстеження динаміки формування графо-моторних навичок у процесі корекційного навчання [7, с. 297].

Ю. О. Лянним та Н.В. Куксою (кафедра фізичної реабілітації Сумського педагогічного університету імені А.С. Макаренка) з метою визначення рівня сформованості графо-моторних навичок проводилось дослідження у дітей дошкільного віку зі спастичними формами церебрального паралічу, в якому акцент робився лише на моторних функціях кисті дитини. Не проводився зв'язок між рівнем сформованості графо-моторних навичок і сенсорними функціями, станом інтелекту та психіки дитини, а розробка методики включали лише графічні способи діяльності, які неспроможні задіяти інші аналізаторні системи.

Тому, вивчаючи розробки та досвід науковців з даної проблематики, ми детально вивчили та проаналізували розробки О. О. Логінової, яка виділила базові напрямки з профілактики дисграфії у дошкільників: розвиток їх сенсорних функцій і психомоторики (зорового і слухового сприйняття, зорових і слухових диференціювань; просторових уявлень; кінетичної і кінестетичної організації рухів, конструктивного праксису, умовно-рухових реакцій і графо-моторних здібностей); розвиток міжаналізаторних послідовностей, дій чи символів взаємодії, сукцесивних функцій (слухово-рухових, зорово-рухових, слухово-зорових зв'язків; здатності запам'ятовувати і відтворювати просторову і тимчасову інформацію); розвиток психічних функцій (зорової і слухової уваги, пам'яті); розвиток інтелектуальної діяльності (розумових операцій: порівняння, серіації, співставлення, класифікації, символізації, аналізу та синтезу, абстрагування, узагальнення; формування навичок планування діяльності, самоконтролю і самокорекції в діяльності; виховання мотивів до навчальної діяльності); розвиток мовлення та формування навичок довільного аналізу і синтезу мовних одиниць (розвиток зв'язного монологічного мовлення, здатності до суджень і умовисновків; вдосконалення лексико-граматичного і фонетичного оформлення мовлення) [6, с. 208]. Однак, дані розробки та рекомендації не враховують рухову патологію дитячого розвитку.

Мета нашого дослідження – встановлення зв'язку між рівнем сформованості графо-моторних навичок у дітей дошкільного віку з різними формами ДЦП, рівнем сформованості їх сенсорних функцій, станом інтелекту та психіки і подальша розробка та створення дієвої системи ранньої допомоги з підготовки руки до письма, що враховує міжаналізаторну взаємодію та базується на усвідомлених навичках а також комплексному підході до вирішення проблеми дітей зі складними психофізичними порушеннями розвитку в сімейно-центрованій освітній моделі.

Знання психологічних та нейропсихологічних методик діагностики та корекції Л. С. Цветкової, Н.В. Нижегородцева, В.Д. Шадрикова, У.В.Ульєнкової, О. В. Лебедевої, А. В. Семенович, Н. Я. Семаго, А. Л. Сиротюк та інших зобов'язує брати до уваги сенсомоторний розвиток: латеральну організацію, сформованість соматопросторових відчуттів; характеристику стану зорово-просторового сприймання, конструктивного праксису, стан оптичного аналізу та синтезу, зорової уваги; характеристику стану ручної і артикуляційної моторики: оцінюється координація, динамічна і просторова організація рухів, диференційованість, графо-моторні навички; характеристику стану слухово-моторної і зорово-моторної координації, відповідні реакції а також стан уваги.

Розробка дослідження та експериментального вивчення стану та якості отримання дитиною з ДЦП послуг з дошкільної освіти, зокрема, з метою вивчення сенсорного компонента як основи до оволодіння графо-моторними навичками [1, с.126] у дошкільників з церебральною патологією (у т.ч. у рамках реалізації соціального проекту „На шляху до освіти без стереотипів та упереджень” - угода із міжнародною організацією «Дитячий культурно-просвітницький центр» від 25 серпня 2009 р.). здійснювалася на базі ВОДГО «Центр розвитку дитини» у рамках створеної служби ранньої корекційно-педагогічної допомоги (15 дітей) та ДНЗ №21 (9 дітей) м. Луцька спільно з міською ПМПК управління освіти Луцької міської ради.

Експериментальне дослідження було спрямоване на вивчення орієнтовно-дослідницьких дій при сприйнятті форми, кольору, величини предметів, просторових уявлень, схеми тіла і спиралось на рекомендації Андрєєвої Н. Р. (Астраханський державний університет). У дослідженні брали участь 24

дитини у віці 3-5 років з вираженими симптомами ДЦП, а також: збіжну і розбіжну косоокість ми зафіксували у 46% дітей, патологію фіксації погляду - 12%, порушення прослідковуючої функції ока - 47%, слабкість конвергенції, ністагм - 22,5%. Усі ці порушення ускладнювали дітям зорове сприйняття. Недостатність зорової уваги зафіксовано у 39,7% дітей, що призводило до поверхневої оцінки властивостей предметів, явищ природи, неможливості помічати зміни, що відбуваються в навколишньому світі. У більшості дітей були слабо сформовані основні сенсорні еталони. Вони не розрізняли просторові відношення між графічними елементами, різницю довжини відрізків, відстань між точками, не могли викласти з паличок просту фігуру, у них виникали помилки при складанні розрізних картинок з трьох частин, складанні пірамідки, збиранні коробки форм. Лише 11% дітей могли візуально визначити найдовшу (10 см) і найкоротшу (2 см) палички, але практично всі діти диференціювали палички меншої і більшої довжини. У 93% дітей не були сформовані топологічні уявлення, у 73% були виражені метричні порушення. Всі діти погано орієнтувались на аркуші паперу: використовуючи обмежений його простір, діти не помічали його меж, не володіли просторовими орієнтирами - верх, низ, середина аркуша, не порівнювали розмір зображуваного елемента з розміром наданого простору. Тілесні уявлення були сформовані лише у 25% дітей, які правильно називали частини обличчя, показуючи їх на собі, але неправильно розташовували їх на моделі. Ми вважаємо, що це пов'язано з відсутністю самостійних рухів і дій. Порушення схеми рухів свого тіла через малу рухливість призводило до недостатності надходження пропріоцептивної і кінестетичної інформації. При оцінці зорово-моторної координації виявилось порушення цієї надважливої міжсенсорної функції. 36,4% дітей не могли утримувати погляд у полі власної діяльності - голова відразу мимоволі відверталася в протилежну сторону або погляд відхилявся у бік через посилений асиметричний шийно-тонічний рефлекс. 37,4% дітей виконували рухи руки під контролем зору непостійно і короткочасно. У 24% дітей через виражені косоокість і порушення бінокулярного зору зоровий контроль був неповноцінним. Особливу увагу ми приділили вивченню особливостей кольоросприйняття дітей. Було встановлено, що 64% дітей впізнавали тільки три основних кольори, при цьому не завжди їх називаючи. 23% могли визначити за словом 4-5 основних кольорів, але не диференціювали їх відтінки. 16% дітей взагалі не виконували це завдання, не розуміли інструкцію «покажи» або «дай такий же».

Аналіз виконаних завдань і результатів спостережень дозволив нам дати кількісно-якісну оцінку сенсорного компонента графо-моторних навичок (за Андреевою Н. Р.). І рівень - (1 бал). Увага дітей розсіяна, погляд зупинявся на об'єктах на кілька секунд. Вони не стежили за рухомим предметом і не реагували на інструкції експериментатора, не впізнавали жодної геометричної форми, не диференціювали основні кольори, не орієнтувались в сторонах і частинах свого тіла та обличчя.

II рівень - (2 бали). Діти фіксували погляд на об'єкті, простежували його рух протягом кілька десятків секунд. Місцезнаходження об'єкта в просторі показували поглядом чи жестом, хоча не завжди правильно. У схемі власного тіла орієнтувались погано, показували тільки основні частини тіла - руки, ноги, голову. Співвідносили кілька кольорів, геометричних форм, не називаючи їх.

III рівень - (3 бали). Діти тривало фіксували погляд, стежили за переміщенням предметів. При відверненні уваги поверталися до розглядання. Розуміли вказівок, але при відтворенні з предметами або графічними засобами часто робили помилки. Співвідносили до 4 геометричних фігури, за словесною вказівкою відшукували до 4 кольорів, але плутали назви. Орієнтувались в основних частинах свого тіла і обличчя, показуючи їх на собі, на ляльці, але не називали і не могли викласти на моделі або відтворити графічно.

IV рівень - (4 бали). Діти уважно стежили за нерухомими і рухомими об'єктами, знаходили місця розташування предметів у приміщенні та на зображенні, знали всі просторові поняття, могли назвати деякі з них, але плутали при виконанні дій. Добре диференціювали всі основні кольори, до 6 геометричних форм, але допускали помилки при їх називанні.

Наш констатуючий експеримент базувався також на формулі, що лікування дитини з ДЦП дорівнює навчанню, а також на переконанні, що в якості об'єкта психолого-педагогічної реабілітації має бути не сама дитина з ДЦП, але і її найближче оточення, найперше, сім'я. Саме сім'я є основним середовищем життя дитини і від того соціального досвіду, який буде мати дитина в сім'ї, від позиції

батьків щодо неповносправності дитини, сприйняття ними її обмежень насамперед залежить формування особистості дитини. А особистість людини – це, як кажуть, її доля...[9, с.129]. Тому паралельно здійснювалось анкетування-опитування батьків, в основному, мам дітей з ДЦП дошкільного віку.

Ми переконались у тому, що графічна діяльність є незамінною і виконує:

- пізнавальну функцію (експериментуючи з олівцем і аркушем паперу, діти пізнають форму, розмір, просторові характеристики, симетрію, асиметрію, ритм, контраст, пропорції);
- комунікативну та інформаційну функції (своєрідною графічною мовою. дитина не тільки може висловлювати свої почуття і думки, а й взаємодіяти з ровесниками і дорослими);
- регулюючу і розвиваючу функції (перетворюється в самостійну діяльність з плануванням, реалізацією і прагненням до отримання очікуваного результату);
- гедоністичну функцію (володіння пишучим інструментом, що залишає на аркуші різні малюнки, дарує дитині невимовне задоволення, і малювання стає одним з улюблених видів активності дитини);
- когнітивну функцію, яка в свою чергу трансформується в соціалізуючу роль. Якщо здорові діти можуть виразити себе, використовуючи мову слів, жестів, різноманітні види творчості, то у дітей з ДЦП з різко обмеженими мовленнєвим потенціалом ці можливостями є суттєво обмеженими.

За результатами наших досліджень, серед усіх дітей з різними формами дитячого церебрального паралічу близько 85% має досить низький рівень розвитку графічних навичок як у зв'язку з руховими розладами, так і у зв'язку з сенсорними та інтелектуальними порушеннями. У процесі дослідження ми встановили, що особливості графічних навичок дітей з ДЦП залежать як від клінічних проявів захворювання - форми ДЦП, так і стану збереженості інтелекту дитини та стану сформованості сенсорних функцій. Порушення моторики рук перешкоджають здійсненню орієнтовно-дослідницьких дій; зорові порушення ускладнюють формування сенсорних еталонів (поняття кольору, форми і величини предметів), зорово-просторових уявлень; обмежені рухові можливості обумовлюють недостатність зорово-моторної координації, міжсенсорної інтеграції, розвитку наочно-дійового мислення. Однак, поряд із зазначеними порушеннями, збереженими залишаються потенційні можливості для формування базових графо-моторних навичок. Особливе занепокоєння викликають діти з важкими руховими порушеннями, які навіть до кінця дошкільного віку не можуть самостійно сидіти, стояти, здійснювати найпростіші предметні дії. Для них є недоступною зображувальна діяльність як вид художньо-естетичного мистецтва. Продукт їх боязких спроб здійснити графічні дії не відображає навколишню дійсність, часто позбавлений задуму, сюжету та художньо-естетичних властивостей, що за своїми характеристиками наближає такий малюнок до рівня творчості дитини раннього віку на дозображувальній стадії. Проте такий вид активності дитини з важкою інвалідністю є нерідко єдиною можливим способом її самовираження. Він дозволяє вирвати дитину з кола бездіяльного існування і внести істотний внесок у розвиток її особистості. Тому система корекційної роботи з формування графо-моторних навичок у дошкільників з ДЦП потребує подальшого удосконалення та вчасного впровадження у практичну роботу. Паралельно слід також пропагувати і основи сімейно-центрованого підходу в практичному аспекті - моделі стосунків між батьками і фахівцями – від домінування останніх над першими як експертів до рівноправного партнерства та співпраці в інтересах дитини [9, с. 134].

Використана література:

1. Андреева Н. Р. Сенсорные предпосылки графических навыков дошкольников с тяжелыми двигательными нарушениями//Гуманитарные исследования. - 2013. - №4,126-130 с.
2. Безруких М.М. Навчання початкового письма. Методичний посібник до прописів. - М.: Просвещение, 2002, с.3.
3. Ипполитова М.В., Бабенкова Р.Д., Мاستюкова Е.М. «Воспитание детей с церебральным параличом в семье» М.: Просвещение, 1993. – 64 с.
4. Кузнецова Г.В. Система изучения графических навыков у детей с церебральными параличами дошкольного возраста //Коррекционная педагогика. – 2004. – №1(3). – С.60.
5. Левченко И.Ю., Приходько О. Г. Технологии обучения и воспитания детей с нарушениями опорно-двигательного аппарата. - М.: Издательский центр «Академия», 2001. – 185 с.
6. Логинова Е. А. Нарушения письма. Особенности их проявления и коррекции у младших школьников с задержкой психического развития: Учебное пособие / Под ред. Л. С. Волковой. — Спб.: «Детство-пресс», 2004. - 208 с.
7. Лянной Ю. О., Кукса Н. В. Формування графо-моторних навичок у дітей з церебральним паралічем//Гуманіт. Вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький держ.пед. університет ім.. Григорія Сковороди»: Наук.-теорет. Зб. – 2008. – Вип.14 - с.296-299.

8. Рібцун Ю. В. Особливості предметно-розвивального середовища в логопедичній групі за умови інклюзії дошкільників із ДЦП Педагогіка здоров'я. Здоров'я людини в умовах ноосферогенезу, зб. наук. пр. III Всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої 150-річчю з дня народження академіка В. Г. Вернадського . pp. 331-338.
9. Романчук О. "Неповносправна дитина в сім'ї та суспільстві" – Львів, 2008.

References:

1. Andreeva N. R. Sensorne predposylki graficheskikh navykov doshkol'nikov s tjazhelymi dvigatel'nymi narushenijami//Gumanitarnye issledovaniya. - 2013. - №4,126-130 s.
2. Bezrukih M.M. Navchannja pochatkovogo pis'ma. Metodichnij posibnik do propisiv. - M.: Prosveshhenie, 2002, s.3.
3. Ippolitova M.V., Babenkova R.D., Mastjukova E.M. «Vospitanie detej s cerebral'nym paralichom v sem'e» M.: Prosveshhenie, 1993. – 64 s.
4. Kuznecova G.V. Sistema izuchenija graficheskikh navykov u detej s cerebral'nymi paralichami doshkol'nogo vozrasta //Korrekcionnaja pedagogika. – 2004. – №1(3). – S.60.
5. Levchenko I.Ju., Prihod'ko O. G. Tehnologii obuchenija i vospitanija detej s narushenijami oporno-dvigatel'nogo aparata. - M.: Izdatel'skij centr «Akademija», 2001. – 185 s.
6. Loginova E. A. Narushenija pis'ma. Osobennosti ih projavlenija i korrek-cii u mladshih shkol'nikov s zaderzhkoj psihicheskogo razvi-tija: Uchebnoe posobie / Pod red. L. S. Volkovoj. — Spb.: «Detstvo-press», 2004. - 208 s.
7. Ljannoju Ju. O., Kuksa N. V. Formuvannja grafo-motornih navichok u ditej z cerebral'nim paralichem//Gumanit. Visnik DVNZ «Perejaslav-Hmel'nic'kij derzh.ped. universitet im.. Grigorija Skovorodi»: Nauk.-teoret. Zb. – 2008. – Vip.14 - s.296-299.
8. Ribcun Ju. V. Osoblivosti predmetno-rozvivального sere dovishha v logopedichnij grupi za umovi inkluziji doshkil'nikiv iz DCP Pedagogika zdorov'ja. Zdorov'ja ljudini v umovah noosferogenezu, zb. nauk. pr. III Vseukr. nauk.-prakt. конф., prisyvjachenoї 150-riчchju z dnja narodzhennja akademika V. G. Vernads'kogo . pp. 331-338.
9. Romanchuk O. "Nepovnospravna ditina v sim'i ta suspil'stvi" – L'viv, 2008.

Вознюк Л.М. Изучение сенсорного компонента как основы к овладению графо-моторными навыками у детей с ДЦП

В статье освещены особенности формирования графо-моторных навыков как подготовительного и основного этапа к овладению процессом письма детьми с ДЦП, что составляет весомую проблему для вовлечения их в общеобразовательное учебное пространство. Описаны результаты изучения сенсорного компонента дошкольников с церебральной патологией как ориентировочной основы формирования графо-моторных навыков. Отмечается необходимость учета принципа осознанного обучения данного навыка и принципа единства диагностики и коррекции. Подавляющее большинство детей с ДЦП в силу разных обстоятельств не может получать качественные образовательные услуги по дошкольному образованию, а также не может воспользоваться разработками обычных тетрадей-прописей с печатной основой, ведь такие пособия являются всего лишь графической продукцией, не учитывают компенсаторные возможности организма детей дошкольного возраста и не базируются на межанализаторных взаимодействиях. Статья подчеркивает необходимость создания специальных пособий, которыми могли бы вовремя воспользоваться родители и специалисты в семейно-центрированной образовательной модели.

Ключевые слова: детский церебральный паралич, графо-моторные навыки, сенсорный компонент, зрительно-моторная координация, оптико-пространственное восприятие, межанализаторное взаимодействие, принцип осознанного обучения, семейно-центрированная образовательная модель.

Voznyuk L.M. Study touch component as the foundation for mastering graph-motor skills in preschool children with cerebral palsy

The article highlights the features of the formation graph-motor skills as preparatory and basic step to mastering the process of writing children with cerebral palsy, which is a significant problem for their involvement in the general education space. The results of the study of sensory component of preschool children with cerebral pathology as indicative framework forming graph-motor skills. The necessity of considering the principle of informed learning of skills and the principle of unity of diagnosis and correction.

The vast majority of children with cerebral palsy for various reasons can not get quality education pre-school, and can not use conventional notebooks-development of formulations with printed basis, because such benefits are merely graphical products that ignores the possibility of compensation in children Preschool and not based on mizhanalizatornij interaction. The article emphasizes the need for special benefits, which could in time to take advantage of parents and experts in family-centered educational model.

Keywords: cerebral palsy, graph-motor skills, sensory components, visual-motor coordination, optical-spatial perception, interaction mizhanalizatorna principle of conscious learning, family-centered educational model.

Стаття надійшла до редакції 11.05.2015 р.

Статтю прийнято до друку 11.05.2015 р.

Рецензент: д. п. н, професор Шевцов А. Г.